

ЕПІСТОЛЯРНА СПАДЩИНА

Яким Горак

ORCID: 0000-0003-0707-8751

ІЗ ЕПІСТОЛЯРНО ДО СТАНІСЛАВА ЛЮДКЕВИЧА

Серед архіву Станіслава Людкевича, що зберігається в меморіальному музеї композитора у Львові, є значний масив листів до композитора від різних кореспондентів, зокрема і представників мистецької, наукової еліти свого часу. Контакти, листування з ними композитора з різних причин не висвітлювалося раніше, або згадувалися лише принагідно, без заглиблення в деталі та джерела. А тим часом контакти ці, відображені крізь призму листування, висвітлюють чимало цікавих, іноді незнаних досі деталей, як взаємин С. Людкевича з цими діячами, так і діяльності композитора в тій чи іншій сфері. У цій публікації пропонуємо в повному обсязі збережені добірки листів від Володимира Гнатюка (4 листи), Йосифа Дрималика (4 листи), Ярослава Вербицького (1 лист), Лева Джулинського (1 лист).

З Володимиром Гнатюком (1871–1926) С. Людкевич познайомився під час навчання у Львівському університеті. На час початку навчання С. Людкевича, в 1897 р., В. Гнатюк вже був студентом 4 року філологічного факультету. Їх знайомство могло відбутися в «Академічній громаді» – товаристві студентів Львівського університету, в якому з листопада 1897 р. В. Гнатюк – один із співзасновників – був обраний головою, а С. Людкевич – членом цього товариства.

Перша співпраця етнографа з композитором відбулася 1898 р. в процесі підготовки 25-літнього ювілею творчої праці Івана Франка. В. Гнатюк, який на той час крім очолення «Академічної громади» вже був членом Наукового Товариства ім. Шевченка, зібрав і очолив Ювілейний комітет по організації торжества, до якого увійшов і С. Людкевич. Згодом композитор так згадуватиме про це: «Тодішні сеньйори „Академічної громади” – Володимир Гнатюк, д-р Гриць Гарматій, д-р Л. Цегельський, Ю. Дроздовський та інші – збирали нас на засідання у справі ювілейного свята й створили ювілейний комітет, в якому я став референтом музичної частини концерту»¹. З почину В. Гнатюка, С. Людкевич звернувся письмово до композиторів створювати музичні твори до слів І. Франка і надсилати їх комітетові для виконання на ювілейному концерті. На заклик відгукнулися творами Микола Лисенко (4 солоспіви), Сидір Воробкевич (хор «Ой ти, дівчино») та Яцько Остапчук (солоспів «Мій раю зелений»). Сам С. Людкевич до цієї нагоди створив хор з оркестром «Вічний революціонер». Торжество відбулося 30 жовтня 1898 р. і пройшло на значному підйомі і з успіхом. З названих творів на концерті не були виконані тільки солоспіви М. Лисенка. С. Людкевич згадує, що саме В. Гнатюк представив його І. Франкові: «Коли мене голова комітету В. Гнатюк представив йому [І. Франкові. – Я. Г.],

¹ Людкевич С. Перший Франківський концерт. *Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи* / Упоряд. З. Штундер. Т. 2. Львів : Видавництво М. Коць, 2000. С. 416.

він сказав: «Спасибі, пане-товаришу, за ваш сюрприз. Але я волів би, щоб у вашому „Революціонері” теж у середній частині був марш, а не коляда!»².

Ширша співпраця між В. Гнатюком і С. Людкевич розгорнулася в Етнографічній Комісії НТШ. С. Людкевич прийнятий до лав Етнографічної комісії на її засіданні 2 січня 1902 р.³. На цьому засіданні вперше обговорювалася справа опрацювання народнопісенного матеріалу записаного на фонограф О. Роздольським. Зауваги С. Людкевича в справі труднощів підготовки були озвучені ним на засіданні 26 березня 1902 р. На ХІ засіданні 11 червня 1903 р. С. Людкевича обрано секретарем комісії⁴.

В процесі роботи над транскрибуванням і впорядкуванням мелодій С. Людкевич неодноразово радився з В. Гнатюком та І. Франком, які дали йому протилежні поради щодо впорядкування матеріалу: В. Гнатюк радив впорядковувати матеріал за поетичними текстами (як на той час прийнято було в тогочасній українській фольклористиці), І. Франко – за мелодичним матеріалом. Про це С. Людкевич згадує: «В той час, як великий етнограф пок[і]йний В. Гнатюк і збирач О. Роздольський склонювали мене до впорядкування мелодій після текстів, а мелодійні ознаки враховувати тільки в рамках текстів, як щось другорядне, то І. Франко зразу став на зовсім іншій точці погляду та сказав з місця без вагання: „Ваша збірка мелодій має служити показником для дослідників української народної мелодики, її характеристичних ознак та її різних відмін на різних етнографічних полосах Галичини. Одиноким мірилом для впорядкування Вашого матеріалу може бути для вас тільки мелодійно-ритмічна структура пісень. Вона, правда, в’яжеється нерозривно з ритмічними формами тексту, але ця структура тексту підпорядкована ритмічній структурі мелодії”»⁵. С. Людкевич прислухався до Франкової поради.

З 1902 р. у В. Гнатюка почали проявлятися ознаки туберкульозу і в грудні 1902 р. етнограф вимушений був виїхати на лікування до Корфу в Греції, а повернувшись, в березні 1903 р. отримав від НТШ відпустку з фінансовою підтримкою і виїхав для наукової роботи до Будапешту. Вернувши до Львова, В. Гнатюк через поганий стан здоров’я не покидав Львова. Тим часом С. Людкевича, який закінчив університет і рік попрацював у Львівській гімназії, у 1903 р. було спрямовано до Перемишля на посаду вчителя в українській гімназії. 1 жовтня того ж року пішов на однорічну військову службу до Відня як доброволець. По закінченні служби 1904 р. С. Людкевич вернувся до Перемишля на викладацьку роботу в українській гімназії і жив і працював там до листопада 1907 р.

Роботу над збірником матеріалів О. Роздольського С. Людкевичу довелося продовжувати на час однорічної військової служби в 1903–1904 р., а згодом – під час проживання і педагогічної праці в Перемишлі. З Перемишля композитор неодноразово навідується до Львова: зокрема, бере участь у XV засіданні Філологічної секції НТШ 12 березня 1905 р., на якому звітує про свою роботу над підготовкою

² Людкевич С. Перший Франківський концерт. С. 417.

³ ЛННБ ім. В. Стефаника, Відділ рукописів, Фонд НТШ. Опис II. Спр. 42 а. Арк. 73.

⁴ Там само. Арк. 74.

⁵ Людкевич С. І. Франко як знавець українського мелодійного фольклору. *Людкевич С. Дослідження...* Т. 1. Львів: Видавництво М. Коць, 1999. С. 270.

збірника⁶. Бажаючи помістити інформацію про це засідання і передати зміст виступу С. Людкевича, В. Гнатюк звертається до композитора листом-запискою 16 червня 1905 р. з проханням надіслати короткий виклад виступу. Це і є змістом хронологічно першого з відомих і збережених листів В. Гнатюка до композитора. Повідомлення про засідання було опубліковане⁷, але зміст реферату в ньому не поданий – очевидно, С. Людкевич так і не виконав просьби В. Гнатюка.

Збірник, підготований С. Людкевичем, був запропонований до друку в НТШ і після реферування його І. Франком на засіданні філологічної секції 22 листопада 1906 р.⁸ схвалений до публікації як 21-ий і 22-ий томи «Етнографічного збірника» НТШ. У виданому під кінець 1906 р. першому томі у передмові С. Людкевич зазначав: «У тім же місці почуваюсь до обов'язку зложити подяку дд. Др. І. Франкові й В. Гнатюкові за їх не одну влучну вказівку й пораду, продиктовану їх великим досвідом і знанням пісенного матеріалу й літератури, що до нього відноситься»⁹.

Підготовка і довершення другого тому відбувалася під час виїзду С. Людкевича до Відня і підготовки там до захисту дисертації і здобуття докторського звання. В. Гнатюк нагадує композиторові терміновість задачі роботи до друку.

У збереженому листі С. Людкевича з Відня до В. Гнатюка, датованому за поштовим штемпелем 12 листопада 1907 р., композитор пояснює обставини своєї роботи: «Поважний добродію! Даруйте, що я не відписував Вам так довго, але я був раз слабкий, друге мав і маю купу роботи. Чоловік здає той докторат музики вже три місяці і не може зібратися. За кілька днів маю мати реферат про слов'янську форму пісенну в Musikhistorischen Institut [Інститут історії музики. – Я. Г.]. Буде Адлер і Wallaschek [Ріхард Валлашек (1860–1917) – австрійський музикознавець, працював у Віденському університеті. – Я. Г.]. За кілька днів посилаю приписки і відсилачі до II тому, але перед тим до виділу тов[ариства] – меморіал в справі ремунації і «Записок», які мені не висилають від падолиста 1906 р. Може, би Ви мені про се були ласкаві написати. Линевої [Євгенія Линева (1853–1919) – російська співачка, фольклорист, хоровий диригент, випускниця Віденської консерваторії. З 1897 р. теж використовувала фонограф для записів фольклору, здійснювала фольклорні експедиції, зокрема по підавстрійській Україні. – Я. Г.] збірку ще трохи підождіть. Здоровлю щиро Ст. Людкевич»¹⁰. Відповіддю на цей лист був лист В. Гнатюка від 13 листопада 1907 р., в якому наполягає пришвидшити роботу над збірником, бо невиконане видання позбавляє товариство державної фінансової допомоги (субвенції).

⁶ Штундер З. Станіслав Людкевич і його співпраця в Етнографічній та Музикологічній комісіях Наукового товариства ім. Шевченка. *Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. Том ССХХVI: Праці Музикознавчої комісії*. Львів, 1993. С. 457.

⁷ *Хроніка НТШ*, 1905. Вип. II, Ч. 22. С. 22–23.

⁸ *Хроніка НТШ*, 1906. Вип. IV, Ч. 28. С. 11.

⁹ Людкевич С. «Галицько-руські народні мелодії». Передмова до 1-го тому збірника. *Людкевич С. Дослідження...* Т. 2. Львів: Видавництво М. Коць, 2000. С. 187.

¹⁰ Володимир Гнатюк: *Документи і матеріали (1871–1989)* / Упоряд Я. Дашкевич, О. Купчинський, М. Кравець, Д. Пельц, А. Сисецький; Відпов. ред. О. Купчинський. Львів, 1998. С. 167–168.

Наприкінці листопада 1907 р. С. Людкевич виїздить до Відня і повертається звідти до Перемишля восени 1908, і до осені 1910 р. проживає тут. Восени 1910-го переїздить до Львова, де його обирають директором Вищого музичного інституту. В. Гнатюк у той час, хоч і веде різносторонню працю при НТШ, але через поганий стан здоров'я все частіше мусить покидати роботу для лікування. За той час він двічі їздить лікуватися в Алландський санаторій грудних хвороб. В 1910 р. стан етнографа погіршав так, що не міг виходити з дому. Інформацій про їх взаємини в той час не маємо, але відомо, що саме в часі заступлення С. Людкевича на посаду директора Вищого музичного інституту в 1909–1911 роках доньки Володимира Гнатюка – Олександра та Ірина – навчалися в цьому інституті. Про це свідчать сторінки «Книги протоколів», де в протоколах засідань виділу 25 листопада 1909 р., 9 жовтня 1910 р., та Загальних зборів від 21 жовтня 1911 р. йдеться про зниження або ліквідацію оплати сестрам Гнатюківнам за навчання в той період¹¹.

В 1911 році в Галичині урочисто вшановували 50-річчя смерті Т. Шевченка. Зокрема у Львові відбулася низка заходів, приурочених цій даті, і С. Людкевич був активним їх учасником У двох концертах (10 і 13 березня), що відбулися у філармонії, було виконано його твори («Симфонічний танець», «Хор підземних ковалів», «Косаря» та 4 частину «Кавказу»), ним була відредагована і того ж року видана збірка композицій різних авторів на мішаний хор «Кобзар».

На засіданні Виділу НТШ 1 лютого 1911 р. «постановлено урядити з нагоди Шевченківського свята академію другого дня по концерті, в полудне. Уложено лісту кандидатів та референтів і постановлено запросити їх на нараду для спільного порозуміння на 5 лютого перед полуднем»¹². Від імені Виділу НТШ Всеволод Козловський і Володимир Гнатюк звернулися листовно до С. Людкевича (лист від В. Гнатюка № 4 в нашій публікації) із запрошенням на попередню нараду в організації академії, яка мала відбутися 5 грудня 1911 р. в приміщенні Академічного Дому. На зібранні С. Людкевич задекларував тему виступу: «Шевченкові поезії в музиці».

Урочиста академія відбулася 13 березня 1911 р. у львівському Народному Домі в присутності гостей з Перемишля, Коломиї, Тернополя, Станіславова, Чернівців, а також представників львівської інтелігенції (Ю. Романчук, І. Пігуляк, К. Левицький, І. Кивелюк та ін.). Доповідачів, крім С. Людкевича, виступало ще троє: Олександр Колесса («Патріотичні почування і національна свідомість в українській письменності до Шевченка і в Шевченка»), Василь Щурат («Зв'язки Шевченкової творчості з літературою давнішої доби») та Іван Труш («Шевченко як маляр в літературі»).

У львівських газетах «Руслан» і «Діло» було подано детальні дописи про перебіг академії. «Знаменито говорив др. Людкевич про „Шевченкові поезії в музиці“, – читаємо в дописі «Руслана». – Тема жива, а прелегент розуміє ся на ній знаменито. Раді би ми побачити сей виклад друком, бо могла би з него наша ширша громада багато навчитися. Прелегентові дякувано за виклад сердечними оплесками»¹³.

¹¹ Книга протоколів Музичного товариства імені Миколи Лисенка / Упоряд. Я. Горака. Тернопіль: Астон, 2014. С. 132, 140, 161.

¹² Хроніка НТШ. 1911. Вип. II. № 46. С. 2.

¹³ Новинки. Академія в пам'ять Т. Шевченка. Руслан, 1911/57, 14 (1) березня. С. 3

Більш детально зміст реферату С. Людкевича передавало «Діло»: «Четвертий і останній реферат виголосив д-р Ст. Людкевич „Шевченкові поезії в музиці”». Референт зазначив, що в інших народів їх найбільші поети діждали ся, що ледви дещо з їх творів підложено під музику, то в нас трохи не всі Шевченкові поезії підложено під музику. Причиною того «співність» Шевченкової поезії. Перейшовши причини, чому мимо співности не всі, особливо не всі більші твори, дадуть ся підложити під ноти як одна цілість, референт зазначив, що неоправдані є домагання до композиторів Шевченкових поезій, щоб музика до них була популярна, як до народної поезії, бо Шевченкова поезія не є народною поезією, але поезією артистичною, основою лише на народній поезії»¹⁴. Судячи з переданого змісту, в основі доповіді С. Людкевича було покладені дві його статті «Про основу і значення співности в поезії Тараса Шевченка» і «Про композиції до поезії Шевченка», опубліковані в 1901–1902 роках у друкованому органі «Академічного братства» – журналі «Молода Україна».

Продовжується співпраця між В. Гнатюком і С. Людкевичем в Етнографічній Комісії НТШ. У хроніці засідання комісії 30 квітня 1911 р. сказано: «З огляду, що комісія має ще збірку мейодій з Холмщини Я. Сенчика, постановлено обі сі збірки друкувати в однім томі. Др. С. Людкевич піднявся переглянути збірки і евентуально заняти ся їх редакцією». На тому ж засіданні постановлено, що збірки Баранюка і Сенчика, які редагує С. Людкевич, займуть 15 том „Матеріалів до укр. етнології”»¹⁵.

1913 р., коли у Львові відзначали 40-ліття творчої діяльності Івана Франка, В. Гнатюк знову ж очолював ювілейний комітет з підготовки свята¹⁶, а С. Людкевич був організатором концерту. Концерт відбувся 2 липня 1913 р. в залі Галицького музичного товариства, і в ньому С. Людкевич брав участь як композитор (хор «Бандурист» виконував «Вічного революціонера»), диригент (під його керівництвом «Львівський Боян» виконав «Веснянки» М. Лисенка) та концертмейстер співака з Києва, учня Олександра Мишуги – Михайла Микиші.

З початком війни взаємини С. Людкевича з В. Гнатюком перервалися на довше. Мобілізований на фронт, композитор потрапляє в російський полон, з якого повертається лише 1918 р. Від 1918 р. до часу смерті етнографа в 1926 р. у нас нема точних фактів перебігу їх взаємин, а лише натяки в сторонніх джерелах на те, що такі факти могли бути. Зокрема, ім'я С. Людкевича фігурує у двох листах Климента Квітки до Володимира Гнатюка з 1923 р.¹⁷ В першому з них, датованому 12 червня 1923 р. К. Квітка пише, що 1918 р. він передав до НТШ у Львові Ф. Колессі і С. Людкевичу виданий у Києві в 1917–1918 рр. «Збірник мелодій», записаних від Лесі Українки, і не знає яка його доля, бо в «Хроніках НТШ» про це нічого не інформувалося. У другому листі, орієнтовно датованим кінцем червня 1923 р., К. Квітка

¹⁴ Шевченкове сьвято у Львові. *Діло*, 1911 / 56, 13 березня (28 лютого). С. 2.

¹⁵ *Хроніка НТШ*. Вип. II. Число 46. С. 12.

¹⁶ Мушинка М. *Володимир Гнатюк: Життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства*. Париж – Нью-Йорк – Сідней – Торонто, 1987. С. 126. (Записки Наукового товариства ім. Шевченка, Праці Філологічної секції, том 207).

¹⁷ Тексти листів повністю опубліковані: Штундер З. Два листи Климента Квітки до Володимира Гнатюка з 1923 року. *Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. Том CCXXVI: Праці Музикознавчої комісії*. Львів, 1993. С. 269–280.

просить В. Гнатюка передати кільком галицьким фольклористам (зокрема й С. Людкевичу) прохання надіслати свої фотографії для кімнати Етнографічної Комісії ВУАН, а також просить про пересилку здійснених у Галичині видань, серед яких виданий у Коломиї 1921 р. підручник «Загальні основи музики» С. Людкевича. Чи була відповідь В. Гнатюка годі сказати. Відомо також за спогадом співробітника установ АН УРСР у Львові Г. Дмитрова, що С. Людкевич був одним з тих, хто відвідував хворого В. Гнатюка в 1924–1926 рр.¹⁸

Як відомо, після смерті В. Гнатюка його донька Олександра стала дружиною відомого художника Григорія Смольського. Нині у львівському меморіальному музеї композитора зберігаються два олійні портрети С. Людкевича роботи Г. Смольського: більший, який зображає композитора в кімнаті на тлі фортепіано (75х90) з 1946 р., і менший (45х60 см) – погрудний.

Листи від Ярослава Вербицького та отця Лева Джулинського додають деякі цікаві фактичні деталі і нюанси до діяльності С. Людкевича щодо збору і пропагування спадщини українських композиторів. За дослідженням З. Штундер, роботу в цьому напрямку С. Людкевич розпочав ще 1910 р., і не без участі С. Людкевича «Львівський Боян» подав 1913 р. друком ініціативу про збір рукописів українських композиторів для створення українського музичного музею у Львові¹⁹. Листи вказують продовження роботи композитора в цьому напрямку і в пізніший час.

Ярослав Іванович Вербицький (1872–1953) – внук композитора Михайла Вербицького, отримав ґрунтовну освіту у двох університетах, був одружений з італійкою, працював професором гімназії в Ланцуті. В 1920 р. С. Людкевич звернувся листовно до Я. Вербицького, розшукуючи рукописи творів автора українського гімну. У відповідь отримав листа (датованого 28 червня 1920 р.) разом з деякими рукописами. Саме в той час (влітку 1920) виходить друком стаття С. Людкевича «Михайло Вербицький» і додатком до неї «Бібліографія творів М. Вербицького» – хронологічно перша спроба систематичного укладу бібліографії композиторської спадщини автора українського гімну з урахуванням рукописів і друків творів, наданих Я. Вербицьким. У бібліографії спеціальною позначкою, а також низкою окремих зауваг С. Людкевич вказав на твори, рукописи яких надіслані були Я. Вербицьким. Сам лист дає цікаві і авторитетні «з перших уст» документальні інформації про родину композитора, збережені по ньому рукописи, обставини написання окремих творів.

С. Людкевич згодом клопотався перед Виділом Музичного товариства ім. М. Лисенка про можливість придбати прислані автографи для архіву Товариства. Цю справу він порушував на засіданні Виділу товариства 17 грудня 1931 р. Купівлю було запропоновано Я. Вербицькому, але, як впливає з інформації С. Людкевича на засіданні 3 квітня 1932 р.²⁰, той відмовився продати всі. Ці факти дають підстави припускати, що листів від Я. Вербицького до С. Людкевича могло бути й більше, однак поки що їх не знайдено. Очевидно, певну частину автографів Я. Вербицький

¹⁸ Володимир Гнатюк: Документи і матеріали (1871–1989). С. 403.

¹⁹ Штундер З. *Станіслав Людкевич: Життя і творчість*. Т.1: 1879–1939. Львів: Бінар-2000, 2005. С. 215.

²⁰ Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.). С. 22.

для архіву товариства таки відступив. Про це свідчить той факт, що деякі автографи від Я. Вербицького – як зазначені, так і не зазначені в «Бібліографії творів М. Вербицького» С. Людкевича – є описані в «Каталозі архіву Музичного товариства ім. М. Лисенка», зробленому Борисом Кудриком. Автограф цього каталогу (його текст повністю опублікований²¹) зберігся серед домашнього архіву С. Людкевича. У ньому факт приналежності й отримання автографів від Я. Вербицького не зафіксований, однак порівняння їх з людкевичевою бібліографією дає підстави стверджувати, що це саме вони.

Незаслуженої опальної слави набула в радянському музикознавстві постать греко-католицького священника, громадського діяча та видавця Лева Джулинського (1847–1923). Саме він замовив композиторові Денисові Січинському написання опери «Роксоляна» з усною домовленістю про те, що надаватиме композитору можливість до роботи, утримуючи його на свій кошт у Лапшині. Однак співпраця не склалася: 1908 р. Д. Січинський порвав з ним, виїхав в Бережани, де працював над інструментовкою опери до кінця життя, і повноцінно інструментовки так і не завершив. У цьому конфлікті довший час музикознавці звинувачували Л. Джулинського, і лише за української Незалежності цю оцінку було переглянуто, з'явилися матеріали до більш повної оцінки діяльності цього діяча в українській культурі²².

Лев Джулинський висвячений в сан священника 1872 р. працював у Туріці на Тернопільщині капеланом (1877–1880), а також у с. Лапшині на Бережанщині спочатку асистентом священника (1874–1877), а згодом парохом (1880–1923). У Лапшині заснував «Головний склад всякого дрібного краму» (філії в Болотові і Розвадові). У Перемишлі заснував друкарню, де 1901 р. вперше видав гімн «Не пора, не пора» в аранжуванні Д. Січинського. Був видавцем тижневика «Посланник» (1889–1911), «Місійних книжечок» (1892–1911), видав також своїм коштом «Біблію старого і нового завіта в 50 образах» та збірники гумористичних віршів (1907).

Після смерті Дениса Січинського як власник нотного матеріалу опери Л. Джулинський клопотався справами її видання, популяризації та сценічного виконання. Як свідчать його листи до Ярослава Ярославенка²³, він подавав 1909 р. ініціативу видрукувати клавір опери, того ж року передав партитуру опери Йосипу Стаднику для постановки театром «Української Бесіди». Клавір опери Л. Джулинський давав до оцінки в театри провідних музичних столиць (Відня, Праги і т.д.). 10 квітня 1911 року опера була поставлена українським театром під керівництвом Й. Стадника в Коломиї під диригентурою М. Коссака, а потім у тому ж виконанні повторена в Тернополі (28.12.1911) та Львові (15.03.1912). Того ж 1912 р. постановку опери здійснив театр Миколи Садовського в Києві.

²¹ Див: Горак Я. Документ до історії архіву Музичного товариства ім. М. Лисенка у Львові. *Українська музика*. Львів, 2018. Число 3 (29). С. 131–145.

²² Дивись: Горак Р. Дорога до Лапшина. *Із забуття: генеалогічні дослідження* / Упоряд. З. Служинської. Львів, 2002. С. 3–44; Горак Р. Кривда. *Лев Джулинський – священник, видавець, громадський діяч*: збірник матеріалів / Автор-упоряд. О. Коковін. Львів: Свічадо, 2015. С. 22–56.

²³ Горак Я. Листи до Ярослава Ярославенка в справі збору композиторської спадщини Дениса Січинського. *Вісник Прикарпатського університету ім. В. Стефаника. Серія: Мистецтвознавство*. Вип. 26–27. Івано-Франківськ, 2012–2013. С. 3–18.

Пропонований у публікації лист Л. Джулинського до С. Людкевича документує цілком невідомий в українському музикознавстві факт звернення священника до композитора з пропозицією її переробки (очевидно, в плані оркестровки) «Роксоляни» Д. Січинського для того, щоб опера могла бачити світло рамп на європейських сценах. Лист вказує, що до часу епістолярного звернення Л. Джулинський із С. Людкевичем особисто знайомі не були, невідомо чи і відбулася яка їх зустріч опісля. Очевидно, пропозицію Л. Джулинського композитор відкинув. Прізвище священника в музикознавчих працях С. Людкевича не згадується ні разу, навіть в єдиній, написаній значно пізніше листа, статті про Д. Січинського («Д. Січинський (У двадцятиліття його смерті)» у зв'язку з написанням опери «Роксоляна». Відсутня згадка про подібну ініціативу і в ґрунтовній монографії З. Штундер.

Основним документом взаємин між С. Людкевичем та відомим галицьким юристом (суддею), учасником «артистичних мандрівок» та мандрівних хорів, а потім членом і очільником Музичного товариства ім. М. Лисенка Йосифом Дрималиком (1866–1950) є «Книга протоколів Музичного товариства ім. М. Лисенка», на сторінках якої відображено їх багатолітню співпрацю в Товаристві і Вищому музичному інституті. Збережені серед архіву С. Людкевича 4 листи до нього Й. Дрималика відтворюють лише окремі факти їх співпраці.

У час написання першого з відомих нам листів до С. Людкевича, датованого 24 серпня 1913 р., Й. Дрималик був лише членом, а не очільником Музичного товариства ім. М. Лисенка. Тематика листа стосується затяжного (майже трирічного – 1911–1914 рр.) конфлікту між С. Людкевичем як директором інституту та тодішнім головою Товариства Володимиром Шухевичем. «Книга протоколів» лише штрихово висвітлює епізоди цього конфлікту, але достеменно не вказує чому і як до нього дійшло. Початком стали зміни внесені до регулюванню інституту, які спрямовувалися на поглиблення контролю товариства (і зокрема його голови) за роботою інституту і жорсткіше підпорядкування директора інституту віділові товариства, що, очевидно, викликало протест С. Людкевича. В 1912 р. конфлікт поглибився так, що С. Людкевич почав ігнорувати засідання виділу Товариства. На засіданні виділу 5 вересня 1912 р., скликаному спеціально для полагодження конфлікту, справу на якийсь час зам'яли²⁴. Та влітку 1913 р. конфлікт спалахнув знову, і деякі представники виділу (в т. ч. і Й. Дрималик) у листах намагалися заспокоїти С. Людкевича, порадили йому як діяти в тій ситуації. Лист обговорювався на засіданні виділу 25 серпня 1913 р.²⁵, апелюючи листовно до С. Людкевича з нагадуванням його прав, а з початком вересня справа дійшла до повної особистої неприязні, уникання особистих зустрічей. Але композитор не дослухався порад: 22 вересня 1913 р. він листовно відмовився виконувати обов'язки директора інституту. За порадами колег С. Людкевич не покинув посади і сповняв обов'язки, але на засіданнях виділу з'являвся вкрай рідко.

Другий лист Й. Дрималика, вже як очільника Музичного товариства ім. М. Лисенка, датований 1926 р., написаний восени того року, коли С. Людкевич побував у поїзді Європою: 10 жовтня він виїхав до Праги, де пробув до 18 листопада, а відтак поїхав до Відня і до Львова повернувся 11 грудня²⁶. Лист змальовує палітру того-

²⁴ Книга протоколів Музичного товариства імені Миколи Лисенка. С. 168–169.

²⁵ Там само. С. 199.

²⁶ Штундер З. *Станіслав Людкевич. Життя і творчість*. Т. 1: (1879–1939). С. 315–317.

часних проблем у Вищому музичному інституті. Отримавши в дар від табору інтернованих УГА в Яблінному та Йозефова в Чехії колекцію музичних інструментів, ще 1924 р. з ініціативи С. Людкевича вирішили створити при Музичному товаристві ім. М. Лисенка духовий оркестр, керівником якого мав бути диригент Баран, який служив в Йозефові. Товариство запропонувало Баранові посаду, але той все затягував з відповіддю і, врешті, так і не з'явився для праці, і ідея створення оркестру залишилася нереалізованою. Інша проблема була пов'язана з введенням до навчальних дисциплін в інституті сольфеджіо після вказівки інспектора Чернявського, який весною 1926 р. здійснював перевірку роботи інституту. Проблема була пов'язана з відсутністю педагогічних кадрів, які б могли вести цей предмет. Тому на початках курс цей викладала педагог співу Галина Пясецька.

Решта два листи – 16 і 22 липня 1931 р. – суто ділові, надають інформацію про звіти філій і деякі кадрові питання, необхідні С. Людкевичу як інспекторові інститутів.

Добірки листів чотирьох кореспондентів друкуємо вперше, в повному обсязі, з дотриманням усіх особливостей правопису, лексики, синтаксису, а також зі збереженням авторських підкреслень у тексті. Розшифрування скорочень слів і доставлення пропущених в автографі слів подано безпосередньо в тексті у квадратних дужках. Коментарі автора публікації додаються в підрядкових примітках.

Від Володимира Гнатюка

№ 1

Львів, 16/ VI 1905

В[исоко]п[оважаний] Добродію!

Будете ласкаві преджити мені короткий зміст Вашого реферату: «Галицько-руську народні мелодії», який Ви мали на секції²⁷, бо тепер друкується «Хроніка», де я мушу зміст реферату помістити.

З повним поважанням

В. Гнатюк

Львівський Меморіальний Музей Станіслава Людкевича (далі – ЛММСЛ) – Автограф чорним чорнилом на пожовклій поштової картці (9х14 см), адресованій С. Людкевичу до Перемишля.

№ 2

Львів, 26. X. 1906

Високоповажаний Добродію!

Присилайте рукопис, бо треба випускати збірник, його треба залучити до подання о виплату субвенції. Я писав до Вас в сій справі одну картку минулого тижня, але не дістав відповіді.

З поважанням

В. Гнатюк

ЛММСЛ. – Автограф чорним чорнилом на пожовклій поштової картці (9х14 см), адресованій С. Людкевичу до Перемишля.

²⁷ Йдеться про I засідання філологічної секції НТШ, яке відбулося 12 березня 1905 р., в якому брав участь С. Людкевич, приїхавши для цього до Львова з Перемишля. Інформація про нього вміщена у виданні: *Хроніка НТШ*. 1905. Вип. II. Число 22. С. 22–23. Про друк цього видання вказується у листі. Зміст реферату С. Людкевича у ньому не поданий.

№ 3²⁸

Львів, 13 XI 1907

Високоповажаний Добродію! Те, що Ви мені не відповідали, байка і я до того привик, але тут розходить ся про важнішу річ, як моя особа: про виплату субвенції товариству, якої не може вибрати, не предложивши видань, а видань не предкладаєть ся, бо редактори не хотять їх кінчити. Будьте ласкаві проте як найшвидше докінчити свій збірник (варто було би написати якусь передмову, хоч на сторінку, бо без того книжка виглядає досить schäbig²⁹) і випустити його та не ставити товариство в прикру ситуацію. «Записки» я вислав Вам на університет ще до вакацій, а вони вилежавшись там, вернули з допискою: Адресат не зголосив ся³⁰. Хто винен тому, що Ви не хочете подавати своїх адрес? Напишіть, котрих книжок не маєте, а я вишлю їх другий раз і кінець справи. З повагою В. Гнатюк.

ЛММСЛ. – Автограф чорним чорнилом на пожовклій кореспонденційній картці (9 x 14 см), адресованій німецькою мовою С. Людкевичу до Відня.

№ 4

Львів, дня 2 лютого 1911.

Високоповажаний Добродію!

В днях від 24–26 марта відбудуть ся ювілейні торжества в честь Тараса Шевченка. Наукове Товариство імени Шевченка має зорганізувати на другий день свята ювілейну академію. До участі в ній запрошує отсим Вас, і надіє ся, що Ви схочете зладити для того відповідний реферат³¹. Над вибором тем і їх порядком відбуде ся нарада запрошених учасників дня 5 лютого 1911 (в неділю) о год. 10 рано, в салі засідань виділу, при ул. Супінського ч. 21³², на яку Вас отсим запрошуємо. Колиб Ви не могли явити ся на сю нараду, просимо повідомити нас, чи виголосити який реферат і на яку тему.

²⁸ Цей лист є відповіддю на лист С. Людкевича з Відня до В. Гнатюка, датований за поштовим штемпелем 12 листопада 1907 р. Лист С. Людкевича опублікований у виданні: *Володимир Гнатюк: Документи і матеріали* (1871–1989). С. 167–168.

²⁹ Пошарпано (нім.)

³⁰ У листі до В. Гнатюка від 12 листопада 1907 р. С. Людкевич писав: «За кілька день посилаю приписки і відсилачі до П тому, але перед тим до виділу товариства – меморіал в справі ремунації і «Записок», які мені не висилають від падолиста 1906 р. Може, би Ви мені про се були ласкаві написати» (*Володимир Гнатюк: Документи і матеріали* (1871–1989). С. 168).

³¹ С. Людкевич взяв участь в академії, виголосивши доповідь про «Шевченкові поезії в музиці». Про академію і виступи на ній С. Людкевича дивись: Новинки. Академія в пам'ять Т. Шевченка. *Руслан*, 1911 / 57, 14 (1) березня. С. 3.; Шевченкове свято у Львові. *Діло*, 1911 / 56, 13 березня (28 лютого). С. 2–3.

³² Нині – вул. Коцюбинського, 21 у Львові. Вказана адреса – адреса Академічного Дому у Львові, побудованого НТШ 1904 р. В 1906–1907 р. Академічний Дім було передано для користування студентській молоді, а в 1907–1914 р. тут містилися канцелярія, бібліотека, музей, студентська читальня.

За Виділ:

В. Козловський³³

Член виділу

Володимир Гнатюк

секретар

ЛММСЛ. – Автограф чорним чорнилом з однієї сторони пожовклого аркуша – бланку НТШ (28,8x22,8 см). Аркуш зі слідами поперечного і поздовжнього згинів, з лівого боку по лінії згину наддертий.

Від Лева Джулинського

Високоповажаний Пане Доктор!

Хотяй лично не знакомий, осмільюся звернутись до Вас ось в такій справі: В роках 1908 і д[алі] скомпонував на моє припоручення і на дане лібрето покойний Денис Січинський у мене в Лапшині оперу в 3 діях з прологом п[ід] з[аголовком] «Роксоляна». Она виставляєсь у нас в Києві досить часто і з добрим успіхом. Та я тим еще не вдоволений цілком, бо рад-би, щоби она пішла на ширший світ і була виставлена на європейских столичних сценах. Она мала би всі умовини ку ніому, колиби тільки була належито викінчена після вимог сучасної музики. На жаль покойний Денис не мав фахового теоретичного музикального образования і по тій причині его твір не є – як сказали мені столичні російські оперні театри «контрапунктически оброботана». Те само сказали надвірні опери в Відні і Пешті, Празі і Загребі, до котрих звертав ся. Крім сего ставляє надто великі вимоги для хорів і співаків, як свідчить залучений ту лист з Загребу. Колиби «Роксоляна» була як слід викінченою, знайшла би доступ до столичних світових сцен.

Звертаюсь до Вас – яко одинокого в нас фахового музика і композитора з запитанням, чи не схотілиби ту оперу взяти до цілковитої перерібки, отримавши від мене яко одинокого властителя її повне Jus gla Pii. Маю в себе комплетний витяг фортеп'яновий Дениса і цілу партитуру на повну оркестру. На желане міг би Вам все тое переслати до ласкавого перегляду. Сподіюсь, що вже небавом наш театр приїде [до] Львова і виставить «Роксоляну». При тій спосібности моглиби бачитись і лично справу обговорити.

Опера ся моглаби пійти в світ під подвійним іменем композиторів: Січинського і Вашим. Розумієсь, що колиби удалось нам пустити ю в широкий світ, принеслаби не малий матеріяльний дохід статіям, котрими би я радо з Вами поділився. Прошу о тім подумати! І поки що зажадати присилки всіх нот.

Остаю з глибоким поважанням

Лапшин п[овіт] Бережани

18 / II 913

Л. Джулинський

ЛММСЛ. – Автограф чорним чорнилом на чотирьох сторіночках аркуша, складеного вдвоє (22,3x14,5 см).

³³ Всеволод Козловський (1877–?) – громадський діяч і бібліотекознавець. Родом з Поділля, закінчив юрфак Юр'євського університету (нині Тарту – в Естонії). Член Української Радикальної Партії (1905–1906), Української Видавничої Спільки (1906–1911), член НТШ у Львові (з 1907). В 1908–1909 рр. читав курс лекцій з історії польської та української літератури у Львівському університеті.

Від Ярослава Вербицького

Ваше Высокоблагородіє!

Въ отвѣтъ на Ваше многоцѣ[нное] письмо от 14.VI маю честь донести слѣдующе: Михайль Вербицкій був моим дѣдом а отцем Ивана професора гимназiального упокоевшого ся в Бродкахъ 1890³⁴. То що отъ моего отца знаю о Михаиле охотно подаю до Вашей вѣдомости.

1) Що до датъ метрик, може найдеся що въ Млынахъ ad в Краковецъ во Львовѣ где пок[ойный] бувъ цѣлый часъ приходникомъ где померъ и где находився якийсь памятникъ, бо мій пок[ойный] отецъ часто высылавъ гроши на консервацію. Михайль бувъ яко поконч[еный] богословъ наперед чиновн[иком] консист[оріи] во Львовѣ, тамъ оженився³⁵ и тамъ уродив ся мой отецъ 1839 и его сестра; по смерти своей первой жены оженився второй разъ³⁶ а по поводу слабого здоровья жены высвятывся щобы перенестися на село. Друга жена такожъ въ скорѣ умерла оставляючи сына Михаила, который послѣ яко агрономъ умеръ на служби у Политылы в Россіи. Передъ войною било у мене абсолюторыумъ теолог[іи] мого Прадѣда зъ р. 1813 затимъ рокъ уродинъ Михаила 1815 дуже правдоподобный.

Приходство въ Млынахъ у Любомискихъ доставъ покойный въ дуже оригинальный способъ. Пок[ойный] чекавъ въ «передпокою» замельдовавшись у князя, но чекавъ довго, бо у князя були гости а княгиня грала щось на фортепiанѣ, въ переписанныхъ нотахъ мусѣла бути ошибка – бо княгиня добре грала – а покойный не выдержавъ и непрошенный войшовъ до комнати съ увагою, що княгиня зле грае, князь обуреный сказавъ межи иншимъ слова: *to waŹ zagraj lepiej*», тогда дѣдъ якъ загравъ, то дѣставъ на «обѣды и на приходствѣ» въ Млынахъ. Межи княгиневъ (дуже музыкальною) а покойнымъ завязалась пріязнь, а даже и романсъ; такъ що княгиня сидела цѣлыми днями у покойного.

2) а) Изъ церковныхъ пѣсень дѣда знаю, що знане вѣчная память (e-moll) писавъ во Львовѣ на улици а именно на мури церкви волоской изъ незнанных (!) рукописей маю и залучаю только: Иже Херувими. б) изъ свѣтскихъ пѣсень залучаю одень томъ на гитару³⁷ и спѣвъ, где одну пѣснь «Жаль» до словъ: «Отдайте ми покой души»³⁸ писавъ уже коротко передъ смертію, лежачи и самъ уже ей не могъ

³⁴ М. Загайкевич у праці *Михайло Вербицький: Сторінки життя і творчості* на с. 15 подає таку інформацію: «Іван Вербицький (1839–1890) закінчив у Львові гімназію та університет. Був професором історії німецької гімназії у місті Бродах, де й помер». Цей уступ листа коригує цю інформацію. Бродки – село Миколаївського району Львівської області.

³⁵ Першою дружиною Михайла Вербицького була австрійка Барбара Сенер, з якою він одружився 1838 р. В 1839 р. Барбара померла.

³⁶ Вдруге М. Вербицький одружився 1850 р. Від цього шлюбу мав сина Андрія. Однак ця друга дружина померла передчасно 1858 р.

³⁷ Йдеться про збірник «Guitarre № 16», про який С. Людкевич згадує у «Бібліографії творів М. Вербицького» (Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи*. Т. 2, Львів: Видавництво М. Коць, 1999. С. 311).

³⁸ Ця пісня не зазначена С. Людкевичем окремо у «Бібліографії творів М. Вербицького», оскільки її автограф знаходився серед збірки «Guitarre № 16». Її зазначив серед бібліографії творів М. Вербицького З. Лисько (Лисько З. *Піонери музичного мистецтва в Галичині* / Опрацювання тексту, упоряд, примітки В. Сивохопа. Львів-Нью-Йорк: Видавництво

співати, бо ракъ в горлѣ докучавъ уже дуже и ту пѣснь спивавъ ему мій отецъ при гитарі. в) изъ оперетокъ или мелодрамъ знаю «Подгоряне», и оригин[ал] я свого часу (1892) давъ до библиотеки Нар[одного] Дома, «Козакъ и Охотникъ», «Сельски пленипотенты», «Паньщина» залучени сами фрагменти по одной картці³⁹.

3) На гитару одень томъ залучив, але дѣдъ николи не подписовавъ ся ани иншихъ авторовъ длятого найдеться тамъ и Mädchen Schubert-a⁴⁰ съ рускими словами и инши.

4) Що до симфоній знаю, що було ихъ около 16 (Бажанський вычисляє 12 и заперечує имъ тои назвы Гармонія⁴¹ ст. 4). Одень примѣрникъ на скрипки залучаю⁴².

Залучаю еще якійсь вальцъ але только на сопни 2-дъ in A і бась изъ полонеса⁴³. Покойный писавъ для моей матери и на фортепьянъ але – все и отецъ и я хоронилисьмо яко памятку – война все то знищила.

Була якась величезна наука гармоніи переписана а навить Бродовича: «Ucisk Polaków na Rusi» власноручно калыграфично переписаний въ тыхъ часахъ коли таки документа выкуповано на знищення.

Въ концы залучаю якійсь манускриптъ на оркестру але не знаю що то може бути, догадуюсь, що дѣда, бо при своихъ творахъ звычайно темпа не писавъ.

Есть еще увертюра до Моцарта «Zauberflöte» переписана дѣдом и якась лат[инська] служба бога. На жаданіе могу оба залучити.

О зворотѣ тому на гитару и о сгадану рукопись на оркестру прошу, проче можна оставити в музею або в библиотечі Муз[ичного] Тов[ариства].

Въ серпни выбираю ся до Львова до Рады III[кольной] въ справѣ старанъ о поворотѣ на Русь «изъ мого поселенія» на Мазурахъ (14 литъ!). Осмѣлюся тогда Васъ Многоув[ажаемый] Товаришу вышукати може еще самъ буду могъ служити.

М. Коць, 1994, с. 86). С. Людкевич знав цей твір і його було виконано на організованому С. Людкевичем 22 березня 1936 р. «Музикольогічному вечорі старогалицької елегії».

³⁹ Про «автографічні фрагменти» співоігор «Сільські пленипотенти, «Панщина», «Козак і охотник» згадує С. Людкевич у «Бібліографії творів М. Вербицького» (Людкевич С. *Дослідження...* Т. 2. Львів: Видавництво М. Коць, 1999. С. 310).

⁴⁰ Йдеться про пісню Ф. Шуберта «Дівчина і смерть».

⁴¹ Йдеться про працю «Русько-народна музикальна гармонія» українського композитора і фольклориста Порфирія Бажанського (1836–1920). Праця видана у Львові, НТШ, 1900 р.

⁴² У «Каталозі архіву Музичного т[овариств]а ім. М. Лисенка у Львові» Борис Кудрик зазначає серед автографів М. Вербицького: «Голос І-ої скрипки (нецілий) до симфонії I D-moll – D-dur (пізніша версія)» (див. Горак Я. Документ до історії архіву Музичного товариства ім. М. Лисенка у Львові. *Українська музика*. Львів, 2018., Число 3 (29). С. 133). Отже, твір залишився в архіві Музичного товариства ім. М. Лисенка.

⁴³ У «Бібліографії творів М. Вербицького» С. Людкевич вказує: «Деякі автографічні фрагменти з оркестральних голосів полонеза C-dur і вальса A-dur(?) є між нотами, присланими професором Я. Вербицьким» (Людкевич С. *Дослідження...* Т. 2. Львів: Видавництво М. Коць, 1999. С. 309). Автографи полонезу C-dur (включно з партією баса) і вальс-нової партії до вальсу A-dur фіксує у рукописному «Каталозі архіву Музичного т[овариств]а ім. М. Лисенка у Львові» Борис Кудрик (див. Горак Я. Документ до історії архіву Музичного товариства ім. М. Лисенка у Львові. *Українська музика*. Львів, 2018, Число 3 (29). С. 133). Отже, твори ці, переслані Я. Вербицьким, залишилися в архіві Музичного товариства ім. М. Лисенка.

Гдекотри пѣсни спѣвають уже и Мазуры Вербицкого двѣ пѣсни изъ «Жовнѣра» спѣвають въ костели съ польскими словами Бортнянского велике «Буде имя Господне» яко «Chrystus nam już z martwych ustal alleluja» и «Отца и Сына» яко «Benedictus» и т.д.

Прѣятно мнѣ, що дѣломъ ювилею занимаєшь ся Товаришу, бо знаю Васъ яко первого ихъ сучастныхъ музыковъ и критиківъ а яко такій то и изъ тыхъ троха «шпаргаловъ», яки остали – много надете.

Остаюсь щиро приклоннымъ Вашимъ покорнѣйшимъ слугою

Ярославъ Вербицкий

Ланцут 28.VI. 1920.

Моимъ Товаришамъ: Роздольскому⁴⁴, Кореньцу⁴⁵ сердечный поклонъ.

ЛММСЛ. – Автограф чорним чорнилом з двох сторін двох складених удвоє посірілих аркушів паперу (18х16см). Текст займає 7 сторінок (4 сторінки одного аркуша і 3 – другого). З листом зберігається посірілий розкритий конверт (9,9х16,7 см), адресований польською мовою С. Людкевичу до Львова на вул. Сапїги, 6.

Від Йосифа Дрималика

№ 1

Високо поважааний Пане Директор!

Зову Вас всегда ще «директором», бо впрост подумати не можу собі наш Інститут без Вас, яко директора. Але не тільки я, а цілий виділ нашого товариства є тої самої гадки, і мильне є Ваше переконанє, що Ви не знайдете у виділії попертє. Запевнюю Вас рішучо, що у виділії нашім Ви мали і маєте і мусити мати попертє, (а в кождім разі у его більшости) бож се не тайною для нас, що усю свою працю Ви жертвуєте для Інституту, і тому его такій розвій безперечно маєте Ви, В[исоко]П[оважаний] Пане директор, часто і багато прикростей у виповнюваню Своїх

⁴⁴ Осип Роздольський (1872–1945) – український богослов, філолог і перекладач, збирач і дослідник українського фольклору. Член Етнографічної комісії НТШ, за дорученням якої 1900 р. вперше в Галичині застосував фонограф для запису народних пісень. З С. Людкевичем мав багаторічну дружбу з часі спільного їх навчання у Львівському університеті. Зібраний О. Роздольським матеріал С. Людкевич транскрибував і ця співпраця вилилася у двотомний збірник «Галицько-руських народних мелодій», виданих як томи «Етнографічного Збірника» НТШ в 1906–1907 рр. Згодом з С. Людкевичем співпрацював у Львівській філії АН УРСР.

⁴⁵ Денис Коренець (1875–1946) – український педагог, історик, географ, організатор фахового економічного шкільництва, діяч кооперативного руху в Галичині, чоловік письменниці Ольги Коренець і батько співачки Софії Коренець. Випускник Львівського університету, один з учнів М. Грушевського, автор історичних праць з історії козацтва. Працював педагогом у гімназіях Перемишля, Коросна, у філії Львівської академічної гімназії. Як кооператор був директором «Спілки для господарства і торгівлі» (1900), «Краєвого Союзу Господарсько-Торговельних Спілок» (1911). 1914 р. здобував кооперативний досвід у Бельгії.

обов'язків, а однак не можу подумати ні на хвилину, щоб ті прикраси з причинили Вашу резигнацію⁴⁶.

У Вас і у голови нашого товариства є два відмінні успособлення, що до трактування справ, сказавбим навіть часто відмінні погляди у річі самій, а одно у обох Вас вільне, що кожду справу обговорюєте горячково, неначе справу особисту.

Все те однак не повинно і не може спричинити такого розстрою, який би аж грозив розбитом товариства, бож оба Панове стрімите до єго розвою. Зі змісту листу Вашого вношу, що на послідних засіданнях виділу мусів бути наш голова більше поіритований, як коли небудь передтим, бож доказом сего хочби висказ некористний під Вашим адресом (єсли в то маю вірити!?) но і єго зарядженє, з котрим, здаєсь мені, новий виділ не згодивби ся.

Вас прошу, пане директор, уважати всегда такі зарядження як провізоричні, – до чого голова має право, – але се не послідна інстанция, бож є єще новий виділ, який кожду ухвалу може зреасумовати, є і загальні збори.

Сей оден факт, що двох членів виділу поріжнило ся з Вами і ужило супротив Вас слів прикрих, не уповажняє єще вас твердити, що виділ товариства не є за вами (таж сами бачите, що тогді виділу сего не було, тільки ті два члени яко «більшість»). Ваша резигнация чи не на руку кому? (хоч і сего не припускаю). Результат моїх слів такий: Прошу вас дуже, в своїм імені і в імені других членів нашого Товариства, цофніт⁴⁷ резигнацію – а справи, Вами порушені, прийдуть на порядок за поворотом до Львова нового виділу. Єсли Вам се невивпадає, зробіт – прошу – так: уповажніт п. Доманика⁴⁸ заявити на завтрішнім засіданню, що уважаєте свою резигнацію яко висновок поступовання двох членів виділу, бажаєте, щоб резигнацію ту рішали усі члени виділу, а не тільки ті два панове, тому здержуєте рішучу заяву що до своєї резигнації аж до часу, коли верне виділ новий – а в слід за тим повнім дальше функції директора, хочби з запартем самого себе. Се не довго!

Дуже Вас о се прошу і сердечно здоровлю

Й. Дрималик

Купин 24/8 13

ЛММСЛ. – Рукопис чорним чорнилом на пожовклому листку паперу, складеному вдвоє. 4 сторінки тексту (17,5x11 см). Сторінки зі слідами поперечного згину.

⁴⁶ Резигнація – відмова від виконання обов'язків. Йдеться про відмову С. Людкевича від директорства у Вищому музичному інституті через його конфлікт з головою Музичного товариства ім. М. Лисенка етнографом і громадським діячем Володимиром Шухевичем. Конфлікт спалахував протягом 1911–1913 років, і підставою його було намагання В. Шухевича втручатися в жорсткий контроль роботи інституту, що не задовольняло С. Людкевича як директора. Конфлікт дійшов до особистої неприязні і униканні зустрічей з обох сторін. Через конфлікт С. Людкевич ігнорував засідання Виділу товариства, але на пораду колег на припиняв виконувати директорські обов'язки.

⁴⁷ Цофнути – відкликати.

⁴⁸ Йосиф Доманик (1876–1937) – довголітній службовець товариства «Дністер», якийсь час – голова «Львівського Бояна», член Музичного товариства ім. М. Лисенка. Приятель С. Людкевича. На його смерть в 1937 р. С. Людкевич написав мішаний хор а капелла «Вічна пам'ять», опублікований 1937 року.

№ 2

27/XI 26.

Вис[исоко] Пов[ажаний] Пане Доктор!

Довідав ся я про Вашу сталу адресу у Відні – тож хочу дещо Вам написати. Наш Інститут животіє, як попередно, а крім флет і клярнета, нема інших дутих. Нема й нашого Барана до оркестри⁴⁹, та розглядаємо ся за другим. Наші філії, крім Станиславова, відгукнули ся і перевели у себе Збори, а Перемишль у першому ряді. Про Станиславів загинула вістка, помимо моїх ургенсів⁵⁰. За се Сокаль⁵¹ (Др. Чайківський⁵²) веде уже науку правильно. Наші Збори (що були 22/11 с[его] р[оку]) ухвалили зміну статутів що до основаня філій⁵³, та в місце хорого Пашкевича, вибрали І. Охримовича⁵⁴. Наш сольфеж провізоріює⁵⁵ – ждемо Вашого повороту, та

⁴⁹ Після передачі в 1925 р. на користування Музичному товариству ім. М. Лисенка комплекту оркестрових інструментів (серед яких 68 духових) з табору інтернованих старшин УГА в Яблінному і Йозефові на засіданні Виділу 13 червня 1925 р. С. Людкевич взяв на себе зобов'язання створити при Товаристві духовий оркестр, а на керівництво запросити капельмейстра на прізвище Баран, який служив у Йозефові (Дивись: *Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. С. 43–45). Товариство запросило Барана до керівництва оркестром, однак той довго затягував з відповіддю і врешті так і не зайняв пропонованої посади. Через те і духового оркестру створено не було.

⁵⁰ Ургенс – нагадування.

⁵¹ Філія Музичного товариства ім. М. Лисенка у Сокалі була заснована 1926 року, а навіть відкрила під своїм патронатом музичну школу, яка проіснувала недовго (до початку 1927 року).

⁵² Богдан Чайковський (1888–1941) – син письменника Андрія Чайковського, адвокат. Освіту здобув у Бережанській гімназії та українській гімназії у Перемишлі. Входив до гуртка «Молода Україна», працював редактором сатиричних часописів «Муха», «Мітла», «Баба». Студіював право у Львові та Кракові, у Львівському університеті здобув докторат з права. 1914 р. був добровольцем до УСС. 1918 р. переїхав до Станиславова, де в уряді ЗУНР працював редактором «Вісника державних законів». З 1920 р. працював адвокатом у Коломиї, Підбужі, Белзі, 1925 – відкрив адвокатську канцелярію в Сокалі. Був також хоровим диригентом, бандуристом та книголюбом. 1940 р. виселений більшовиками з Сокаля, працював співробітником Етнографічного музею у Львові. В червні 1941 р. був заарештований і замордований в тюрмі на вул. Лонцького у Львові.

⁵³ Згідно протоколу Загальних Зборів Музичного товариства ім. М. Лисенка від 22 листопада 1926 р. зміна в статуті спрямовувалася на те, щоб уможливити відкриття філій по всій тодішній польській державі, а не тільки в межах Львівського воєводства, як це було до того часу (Дивись: *Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. С. 77–80).

⁵⁴ Охримович Іван (1894–1942) – хоровий диригент, двоюрідний брат етнографа Володимира Охримовича. Освіту здобув в Українській академічній гімназії, філологічному відділі Львівського університету та у Львові та у Вищій торгівельній школі у Відні. Був диригентом хорів у Львові: «Бандурист» (1922–1933), «Бояна» (1922–1937), «Сурми» (1935–1938) та кафедрального хору св. Юра (1938–1941). Похований на Личаківському цвинтарі у Львові.

⁵⁵ Під час інспектування роботи Вищого музичного інституту у Львові польський інспектор Чернявський вказав як недолік роботи відсутність предмету сольфеджіо серед музично-теоретичних дисциплін. Про це повідомлялося на засіданні виділу Товариства 4 березня 1926 р. сольфеджіо було введено до навчальних дисциплін, однак на той час не було спеціалістів з ведення цього предмету (див.: *Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. С. 60–61). Якийсь час сольфеджіо викладала педагог зі співу Олена Пясецька. С. Людкевичеві було доручено створити підручник зі сольфеджіо.

часто бракує нам Вашої особи і Вашої ради. Та хоч Ви у гарнійшому світі, як Львів, то все таки ми би були раді Вас чим скоріше повитати. Здоровлю щиро

Й. Дрималик

ЛММСЛ. – Рукопис чорним чорнилом на поштовій картці жовто-світло-коричневого кольору (10,5x14,7). Картка адресована німецької мовою С. Людкевичу до Відня в «Hotel del Europa».

№ 3

В[исоко]П[оважаний] Пане Доктор!

Ані з Яворова, ані з Коломиї звіти не прийшли. Був однак ту через 2 дні п. Рубінгер⁵⁶, який разом зі мною зладив звіт статистичний (той друкований) і питався, чи не ма яких вказівок для него від Вас, бо за Вами дуже розбивав ся. – Звіти з візитацій я вислав до усіх філій, тож і Коломия дістала.

Нині ледви ми покінчили з директором звіт «друкований», який відходить завтра, а звіт з кінця року шк[ільного] даю до друку і за 2 дні вишлю також. – З поважанєм

Й. Дрималик.

16/7 31.

ЛММСЛ. – Рукопис чорним чорнилом на поштовій картці жовто-світло-коричневого кольору (10,5x14,7 см). Картка адресована польською мовою С. Людкевичу до Ярослава на вул. Крашевського, 447.

№ 4

22/7 31

Вис[око] Пов[ажаний] Пане Директор!

Звіт Ваш, переписаний на машині, разом з залучниками відіслав я вчора до Варшави. Філія Станиславів просила о другі, які я рівнож вислав. На посаду учительки скрипок до Дрогобича внесла подання Софія Дубіцка (Бережани) долучаючи свідоцтво державного іспиту. Прочі філії сидять спокійно.

п[ана] Директора Бар⁵⁷.... від кількох днів у Львові нема. – Я буду у Львові до 4/8 ц[ього] р[оку]. З поважанєм

Й. Дрималик.

ЛММСЛ. – Рукопис чорним чорнилом на поштовій картці жовто-світло-коричневого кольору (10,5x14,7). Картка адресована польською мовою С. Людкевичу до Ярослава на вул. Крашевського, 447. Біля адреси круга печатка Музичного товариства ім. М. Лисенка у Львові рожевого кольору.

⁵⁶ Йдеться про Романа Рубінгера (1892–1964) – скрипаль і педагога, який після закінчення Вищого музичного інституту у Львові став організатором музичного життя в Коломиї. Зокрема, він був директором і педагогом Музичного інституту у Коломиї.

⁵⁷ Так написано в оригіналі. Йдеться про директора інституту Василя Барвінського.